

Національна академія педагогічних наук України

Інститут проблем виховання

ВОРОНІНА ГАННА РАЇСІВНА

УДК 377.36(410.1)(043.3)

**РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ СТАРШОКЛАСНИКІВ
МІСЬКИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ АНГЛІЇ**

13.00.07 – теорія і методика виховання

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Інституті проблем виховання НАПН України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент
Федоренко Світлана Вікторівна,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»,
професор кафедри теорії, практики та
перекладу англійської мови.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Солодка Анжеліка Костянтинівна,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського,
професор кафедри германської філології та перекладу;

кандидат педагогічних наук
Тименко Марія Миколаївна,
Інститут педагогіки НАПН України,
науковий співробітник відділу порівняльної педагогіки.

Захист дисертації відбудеться «01» жовтня 2019 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.454.01 в Інституті проблем виховання НАПН України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9.

Із дисертацією можна ознайомитися на офіційному сайті <http://www.ipv.org.ua> та в науковій частині Інституту проблем виховання НАПН України (04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9).

Автореферат розіслано «29» серпня 2019 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

О. В. Литовченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. У сучасному суспільстві в умовах соціальної, політичної та економічної нестабільності особливої значущості набуває пошук інноваційних підходів до підготовки учнівської молоді в особистісному та професійному становленні, зокрема в розвитку професійної перспективи. Динаміка ринку праці та відповідна застарілість здобутих людиною професійних знань спонукають її до навчання впродовж життя, вимагають здатності до ефективного планування професійної діяльності. Сучасна українська школа, перебуваючи у процесі реформування на шляху до інтеграції у світовий освітній простір, у відповідь на цю ситуацію звертається до модернізації основ професійного навчання й виховання старшокласників.

Важливим механізмом оновлення профільної середньої освіти в Україні є перехід до компетентнісної парадигми на засадах упровадження низки нормативних документів, серед яких: Закони України «Про освіту» (2017) та «Про загальну середню освіту» (2017), Концепція Нової української школи (2016), Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р. (2016).

Зростання інтересу до ефективної організації профільної освіти в старшій школі України спонукає до розгляду функціонування сучасної англійської системи середньої освіти, в якій успішно реалізовано ідею професійно орієнтованого навчання й виховання учнівської молоді. Цей освітній досвід у контексті вирішення проблеми розвитку професійної перспективи особистості становить особливий науковий інтерес для української педагогічної теорії та практики. На окрему увагу заслуговує діяльність *міських технологічних коледжів Англії*, спрямована на інтеграцію інноваційних освітніх досягнень для забезпечення перших спроб учнів старших класів у побудові власного професійного майбутнього загалом та розвитку їхньої професійної перспективи зокрема. Основна мета освітнього процесу в міських технологічних коледжах Англії ґрунтується на збалансованому поєднанні загальноосвітніх дисциплін із професійно орієнтованим навчанням у широкому діапазоні сучасних спеціальностей і полягає у формуванні ціннісного ставлення старшокласників до майбутньої професійної діяльності, орієнтуючись на їхню професійну перспективу.

Прогресивна педагогічна думка у вивченні окресленої проблеми представлена в дослідженнях *англійських* (Е. Барнс, К. Бейкер, Б. Бессот, І. Бонівелл, Р. Брукс, К. Вен, А. Вотс, Е. Годжсон, С. Гарріс, Т. Гулі, Дж. Еванс, А. Едвардс, Д. Ендрюс, З. Клейз, Д. Маккей, Г. Рейнольдс, К. Спаурз, Д. Фрост та інші) та *українських* науковців (М. Андрущак, Є. Головаха, О. Гріньова, І. Гуляс, О. Дмитрук, А. Левенець, Н. Лук'яненко, О. Ненчук, Т. Попова, Т. Титаренко, Л. Тодорів, Г. Філоненко, Л. Яворовська, М. Янцур та інші).

Українськими дослідниками напрацьовано вагомий теоретичний доробок у вивченні дотичних аспектів аналізованої проблеми: І. Бех, М. Бойко, Л. Гуцан, Д. Закатнов, Г. Коліжук, О. Мельник, О. Морін, З. Охрименко, М. Піддячий, Л. Федун, В. Штифурак (професійне самовизначення старшокласників та

профорієнтаційна діяльність); С. Беденко, Т. Бессонова, Ж. Вірна, О. Вітківська, Д. Закатнов, Г. Карпенко, Н. Мосол, Н. Побірченко, В. Рибалко (стан профорієнтаційної роботи в українських закладах освіти); О. Горицька, Є. Єгорова, О. Злобіна, О. Ігнатович, В. Кобченко, Л. Лепіхова, М. Титаренко (психолого-педагогічні аспекти моделювання майбутнього); І. Волощук, П. Ігнатенко, Л. Канішевська, О. Копилова, Р. Малиношевський, В. Мачуський Ю. Потуй, В. Шахрай (особливості формування професійних і життєвих ціннісних орієнтацій учнівської молоді).

Вивченню освітнього досвіду Великої Британії загалом та Англії зокрема присвячено значну кількість наукових праць. З-поміж вітчизняних науковців проблеми освіти в британських школах розглядали: Н. Авшенюк, В. Вознюк, О. Волошина, Л. Глазунова, Н. Костенко, О. Огієнко, Л. Рябов, А. Солодка, М. Тименко, С. Федоренко (підготовка молоді до подальшого професійного життя); Н. Балацька, О. Гогуга, Т. Кучай, О. Локшина, Л. Пуховська (проблематика системи професійної освіти Англії); І. Лиценко, О. Матвієнко, О. Рибак, А. Сбруєва (загальні характеристики та реформування англійської системи освіти).

І хоча питання, дотичні до побудови професійного майбутнього учнів старших класів, набувають інтенсивності в Україні, слід констатувати, що у вітчизняній педагогічній науці поняття «професійна перспектива» є нині малорозробленим. Результати аналізу фахових наукових джерел свідчать про недостатнє висвітлення проблеми розвитку професійної перспективи особистості. Поза увагою українських дослідників залишилося також вивчення змістового наповнення професійної перспективи старшокласників. Форми і методи, які забезпечують розвиток професійної перспективи старшокласників у міських технологічних коледжах Англії, окремо не розглядалися.

Аналіз наукових джерел, нормативних документів, сучасного стану розвитку професійної перспективи старшокласників в українській середній школі дозволив виявити *суперечності* між:

- суспільними потребами розвитку професійної перспективи особистості та відсутністю комплексного підходу до реалізації цього процесу в освітній практиці українських шкіл;
- необхідністю розвитку професійної перспективи учнівської молоді та недостатнім рівнем теоретичного обґрунтування та практичної реалізації цього процесу в закладах загальної середньої освіти України;
- доцільністю врахування прогресивних ідей англійської середньої школи щодо розвитку професійної перспективи учнівської молоді та обмеженим вивченням і критичним узагальненням відповідного досвіду в українській педагогічній науці.

Актуальність проблеми, її недостатня теоретична й практична розробленість, потреба в подоланні виявлених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: **«Розвиток професійної перспективи старшокласників міських технологічних коледжів Англії»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалася в межах теми наукових досліджень

лабораторії трудового виховання Інституту проблем виховання НАПН України «Професійне самовизначення учнівської молоді в умовах освітнього округу» (державний реєстраційний № 0114U003096). Тему дисертації затверджено вченою радою Інституту проблем виховання НАПН України (протокол № 9 від 05.11.2015 р.) та узгоджено рішенням бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 8 від 15.12.2015 р.).

Мета дослідження – вивчити та узагальнити теоретичні засади й організаційно-методичні особливості розвитку професійної перспективи старшокласників міських технологічних коледжів Англії; окреслити можливості творчого використання англійського досвіду в українському освітньому середовищі.

Для реалізації поставленої мети визначено **завдання дослідження**:

1. Дослідити та узагальнити психолого-педагогічне підґрунтя проблеми розвитку професійної перспективи англійських старшокласників.

2. Виокремити та схарактеризувати структурні компоненти професійної перспективи старшокласників міських технологічних коледжів Англії; уточнити сутність поняття «професійна перспектива англійського старшокласника».

3. Розкрити організаційно-методичні особливості освітнього процесу в міських технологічних коледжах Англії щодо розвитку професійної перспективи старшокласників; узагальнити форми і методи, спрямовані на розвиток професійної перспективи англійських старшокласників.

4. На основі порівняльного аналізу проблеми розвитку професійної перспективи старшокласників в Англії й Україні розробити рекомендації щодо можливостей використання конструктивних ідей англійського досвіду в українському освітньому середовищі.

Об'єкт дослідження – освітній процес у міських технологічних коледжах Англії, спрямований на розвиток професійної перспективи старшокласників.

Предмет дослідження – організаційно-методичні особливості освітнього процесу в міських технологічних коледжах Англії щодо розвитку професійної перспективи старшокласників.

Теоретико-методологічною основою дослідження є наукові теорії й положення: часової перспективи (У. Бік, Л. Бойд, Р. Гупта, Дж. Гаур, Д. Герші, Дж. Гідлі, Ф. Зімбардо, С. Клайнберг, Т. Коттл, К. Левін, У. Ленз, Дж. Нюттен, Т. Пітсма, М. Столарські, Н. Фелейн); життєвої перспективи (М. Андрущак, О. Гріньова, І. Гуляс, О. Дмитрук, І. Корчікова, А. Левенець, О. Ненчук, І. Муханова, М. Рева, Л. Тодорів, Р. Хавула, О. Шегда); розвитку професійної перспективи у шкільні роки (А. Арауджо, К. Вен, М. Гоув, К. Кемпбелл, З. Клейз, Д. Маккей, Т. Макроун, С. Риан, К. Робінсон, Д. Сімз, М. Тавейра); позитивної психології (П. Александр, І. Бонівел, С. Гебнер, М. Галлагер, Р. Гілман, З. Лопес, І. Сепалла, М. Фулонг); професійного благополуччя (М. Бергман, Дж. Гартер, Дж. Джонс, Л. Джонс, А. Келлер, Т. Рет, П. Робертсон, Р. Самуель, Н. Семмер); профорієнтації (Дж. Голланд, Ф. Парсонс, К. Роджер, Д. Супер); професійно орієнтованого навчання школярів (Е. Барнс, К. Бейкер, Б. Бессот, Дж. Бімроуз, А. Воттс, Т. Гулі, А. Едвардс, Д. Ендрюс, Дж. Марріотт, Г. Рейнольдс,

Р. Султана, Д. Фрост, Е. Чант); організації освітнього процесу в міських технологічних коледжах Англії (К. Бейкер, Є. Бейлі, М. Блумер, Г. Вітті, С. Гевіртс, С. Гіймех, Т. Едвардс, Ф. Касл, Н. Робертс, К. Тейлор); самореалізації й самоствердження особистості як активного суб'єкта самопізнання (Р. Бернс, Дж. Донован, А. Комбс, Р. Хельєр); набуття гнучких умінь (Д. Гібсон, А. Еріксон, П. Нунан, В. Тавларідіс, К. Томпсон); емоційного інтелекту (Дж. Гассон, Д. Гоулман, М. Девідсон, Л. Франз, Д. Валтон); мотивації до навчання та побудови професійного майбутнього (Ф. Корр, А. Маклін, С. Мутіnellі, Дж. Стойбег); формування професійних цінностей (Дж. Гартер, М. Поуп, Т. Рет, П. Робертсон, С. Снайдер); міжпредметних зв'язків в освітньому процесі (В. Акерсон, А. Акінс, Дж. Барнс, Р. Гарріс, С. Гаррісон, К. Голлі, В. Мастро, Р. Макфен).

У науковому пошуку на різних етапах використано такі **методи дослідження**:

теоретичні: аналіз і синтез педагогічної, психологічної, соціологічної зарубіжної та української літератури, методичних документів Англії й України про середню освіту, освітньо-директивної документації з професійно орієнтованого навчання в старшій школі Англії – для визначення теоретичних засад дослідження; монографічний метод для інтерпретації здобутих результатів у логічній єдності; метод логіко-семантичного аналізу – для з'ясування змістового наповнення поняття «професійна перспектива» в англійській та українській мовах; структурно-функціональний метод – для уточнення сутності та виокремлення структурних компонентів професійної перспективи старшокласників Англії; узагальнення результатів дослідження – для апробації й упровадження конструктивних ідей англійського досвіду в українській освіті;

емпіричні: метод порівняльного аналізу – з метою визначення спільних і відмінних параметрів стану розробленості проблеми розвитку професійної перспективи старшокласників в Англії та Україні; опитування старшокласників щодо розуміння сутності досліджуваного педагогічного феномену; бесіди із зарубіжними й українськими викладачами;

статистичні: математична обробка отриманих даних і графічне відображення результатів опитування українських старшокласників щодо розуміння сутності поняття «професійна перспектива», професійних цінностей старшокласників та чинників впливу на вибір сфери майбутньої професійної діяльності.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що:

– *уперше* досліджено та узагальнено теоретичні засади й організаційно-методичні особливості розвитку професійної перспективи старшокласників міських технологічних коледжів Англії; схарактеризовано структурні компоненти професійної перспективи англійських старшокласників (когнітивний, емоційно-ціннісний, довільної спонуки, діяльнісний); узагальнено форми та методи, спрямовані на розвиток професійної перспективи англійських старшокласників; на основі порівняльного аналізу проблеми розвитку професійної перспективи старшокласників в Англії й Україні розроблено

рекомендації щодо використання конструктивних ідей англійського досвіду в українському освітньому середовищі;

– *уточнено* сутність поняття «професійна перспектива англійського старшокласника» як динамічне інтегративне утворення особистості, що виявляється в прогнозуванні можливих шляхів реалізації творчого й інтелектуального потенціалів у майбутній професійній діяльності на основі засвоєння комплексу загальноосвітніх і професійних знань, формування гнучких умінь для різних сфер життєдіяльності та професійних умінь з певного фаху, а також осягнення ціннісного сенсу майбутньої професії; з'ясовано, що україномовному поняттю «професійна перспектива» адекватно відповідає англійське «career perspective»;

– *подальшого розвитку набули* положення теорії та практики професійно орієнтованого навчання в англійських закладах середньої освіти; відповідна термінологія, зокрема поняття, якими послуговуються британські освітяни у сфері розвитку професійної перспективи старшокласників: «перспектива», «часова перспектива», «професійно орієнтоване навчання»; уведено в науковий обіг маловідомі педагогічні поняття: «міський технологічний коледж Англії» (City Technology College), «академія середньої освіти» (Secondary Academy).

Практичне значення отриманих результатів полягає у: розробленні рекомендацій щодо використання конструктивних ідей англійського досвіду з розвитку професійної перспективи старшокласників в українському освітньому середовищі на державному, інституційному та індивідуальному рівнях; укладанні англо-українського глосарію у сфері розвитку професійної перспективи старшокласників Англії.

Здобуті результати дослідження доцільно застосовувати у практичній діяльності педагогів та психологів закладів загальної середньої освіти; у позашкільних заходах, метою яких є розвиток професійної перспективи старшокласників; для оновлення навчально-методичного забезпечення профорієнтаційної роботи зі старшокласниками у процесі формування вмінь і навичок, важливих для подальшої професійної діяльності.

Результати дисертації *впроваджено* в освітній процес політехнічного ліцею Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (довідка № 173–ПІ від 06.06.2018 р.), Броварської гімназії імені С. І. Олійника (довідка № 134 від 13.06.2018 р.), Білоцерківської спеціалізованої загальноосвітньої школи № 9 (довідка № 3 від 03.01.2019 р.), Червонослобідської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 1 Черкаської районної ради Черкаської області (довідка № 01–35/102 від 26.04.2019 р.), Руськополянської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 2 Черкаської районної ради Черкаської області (довідка № 05–12/68 від 02.05.2019 р.), Національного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова (довідка № 07–10/1013 від 20.06.2018 р.), Бердянського державного педагогічного університету (довідка № 57–14/967 від 12.09.2018 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та практичні положення й результати дослідження оприлюднено автором у доповідях на конференціях різних рівнів, зокрема: *міжнародних* – «Новітні освітні технології

в контексті євроінтеграції» (Київ, 2015), «Науковий простір Європи – 2015» (Перемишль, Польща, 2015), «Сучасна іншомовна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи» (Умань, 2015), «Формула компетентності перекладача» (Київ, 2015), «Сучасні тенденції викладання іноземної мови професійного спрямування у вищій школі» (Київ, 2015), «Новітні освітні технології: міжнародний досвід» (Київ, 2016), «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2016), «Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка» (Суми, 2016), «Сучасні підходи та інноваційні тенденції у викладанні іноземних мов» (Київ, 2016), «Педагогіка і психологія: сучасні методики та інновації, досвід практичного застосування» (Одеса, 2017), «Соціально-економічні та гуманітарні аспекти світових інноваційних трансформацій» (Київ–Суми, 2017), «Трансформації в українській освіті і наукових дослідженнях: світовий контекст» (Умань, 2017), «Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка» (Суми, 2017), «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2017» (Київ, 2017), «Становлення молодого фахівця: сучасні тенденції» (Вінниця, 2017), «Нові концепції викладання у світлі інноваційних досягнень європейської дидактики вищої школи» (Київ, 2017), «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» (Хмельницький, 2017), «Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура» (Київ, 2017), «Modernization of Educational Systems: World Trends and National Peculiarities» (Каунас, Литва, 2018), «Teaching, Education & Learning» (Лондон, Велика Британія, 2018), «Мови професійної комунікації: лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний, перекладознавчий та методичний аспекти» (Київ, 2018), «Методичний потенціал, тренди та формати трансформації Європейських освітніх систем» (Харків, 2018), «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта: трансформації та інновації в освіті у глобалізованому світі» (Київ, 2018), «Актуальні питання сучасних педагогічних та психологічних наук» (Одеса, 2019), «Психологія та педагогіка: необхідність впливу науки на розвиток практики в Україні» (Львів, 2019); *всеукраїнських* – «Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації» (Дніпро, 2016), «Теоретико-методологічні засади та світоглядні орієнтири національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді» (Київ, 2016), «Мовна освіта фахівця: сучасні виклики та тренди» (Харків, 2018), «Особистість у просторі виховних інновацій» (Київ, 2018).

Результати дослідження обговорювалися в рамках проекту «Інновації у професійній орієнтації» (2019) за підтримки Європейського фонду освіти, учасником якого є дисертантка; на засіданнях лабораторії трудового виховання Інституту проблем виховання НАПН України (2015–2019) та звітних конференціях Інституту проблем виховання НАПН України (Київ, 2016–2019).

Особистий внесок здобувача. У статті «Міждисциплінарні зв'язки як фактор формування професійної компетентності майбутніх спеціалістів» (Київ, 2018) (Г. Вороніна, Н. Ямшинська) внесок авторки полягає в здійсненні наукового аналізу ефективності використання міждисциплінарного підходу для оптимізації процесу підготовки майбутніх спеціалістів.

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено в 42 публікаціях, з яких 41 одноосібні, а саме: 9 статей у наукових фахових виданнях України (з них 6 входять до міжнародних наукометричних баз даних); 2 статті в наукових виданнях інших держав, які включено до міжнародних наукометричних баз; 1 стаття в науковому виданні України; 30 – у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (300 джерел, у тому числі 189 – іноземною мовою), 12 додатків на 30 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 242 сторінки, обсяг основного тексту – 165 сторінок. Роботу проілюстровано 4 таблицями та 4 рисунками (з них 1 таблиця на повну сторінку).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У *вступі* обґрунтовано вибір теми дослідження; визначено об'єкт, предмет, мету й завдання дослідження; розкрито теоретико-методологічну основу та методи дослідження, визначено наукову новизну і практичне значення отриманих результатів; подано відомості про впровадження та апробацію результатів дослідження, особистий внесок здобувача у працях, опублікованих у співавторстві, публікації, структуру й обсяг дисертації.

У *першому розділі* – «*Теоретичні засади проблеми розвитку професійної перспективи старшокласників Англії*» – висвітлено психолого-педагогічне підґрунтя проблеми розвитку професійної перспективи особистості в контексті шкільної освіти Англії; виокремлено й схарактеризовано структурні компоненти досліджуваного педагогічного феномену; уточнено сутність поняття «професійна перспектива англійського старшокласника».

Установлено, що психолого-педагогічне підґрунтя аналізованої проблеми склали: концепція часової перспективи (У. Бік, Л. Бойд, Дж. Гаур, Р. Гупта, Д. Герші, Дж. Гідлі, Ф. Зімбардо, С. Клайнберг, Т. Коттл, К. Левін, У. Ленз, Дж. Нюттен, Т. Пітсма, М. Столарські, Н. Фелейн); концепція професійного благополуччя (М. Бергман, Дж. Гартер, Дж. Джонс, Л. Джонс, А. Келлер, Т. Рет, П. Робертсон, Р. Самуель, Н. Семмер); концепція взаємозв'язку професійного навчання та особистісного розвитку (Е. Барнс, Б. Бессот, Е. Чант); положення провідних західних профорієнтаційних теорій ХХ століття (теорії вибору професії за Ф. Парсонсом, теорії психологічних типів особистості у професійному середовищі за Дж. Голландом, теорії професійного розвитку та професійного вибору за Д. Супером).

З'ясовано, що змістовою основою для розроблення педагогічного феномену професійної перспективи особистості слугує категорія «часова перспектива» (*time perspective*) – інтегративна характеристика особистості, що базується на її уявленнях про власну життєдіяльність у різних сферах з позиції того чи іншого часу (минулого, теперішнього або майбутнього); основний чинник психологічного благополуччя людини в усіх сферах її життєдіяльності.

У межах особистої часової перспективи виокремлюють професійну часову перспективу (*career time perspective*) як відображення професійного досвіду людини крізь призму бажаного професійного майбутнього (А. Арауджо, К. Вен, М. Гоув, К. Кемпбелл, З. Клейз, Д. Маккей, Т. Макроун, К. Робінсон, Д. Сімз, М. Тавейра).

Найпродуктивнішим віком для розвитку професійної перспективи особистості британські освітяни вважають старший шкільний вік (з 14 до 18 (19) років), коли відбуваються активне формування світогляду й самосвідомості, особистісне й професійне самовизначення (Е. Годжсон, Дж. Донован, К. Спаурз, Р. Хельєр).

Шляхом логіко-семантичного аналізу з'ясовано, що україномовному поняттю *професійна перспектива* відповідає поняття англійською *career perspective*. У цьому англійському словосполученні перше слово – *career* (професійний) – вживається на позначення процесу вибору, планування та реалізації професійної діяльності; друге слово – *perspective* (перспектива) – позначає характеристику особистості, що виявляється в її здатності розуміти й усвідомлювати важливість (і неважливість) певних знань, умінь, цінностей та інтересів, а також прогнозувати свої дії стосовно власного професійного майбутнього.

Виокремлено й схарактеризовано когнітивний, емоційно-ціннісний, довільної спонуки та діяльнісний компоненти професійної перспективи англійських старшокласників.

Установлено, що *когнітивний компонент* професійної перспективи англійських старшокласників містить: комплекс загальноосвітніх знань у гуманітарній, природничій, математичній, інформаційно-технологічній і мистецькій сферах; професійні знання відповідно до обраного напрямку спеціалізації; низку функціональних грамотностей (математичної, цифрової та грамотності володіння англійською мовою), що забезпечує дієвість практичного використання здобутих знань у процесі побудови професійного майбутнього.

Підструктурними елементами *емоційно-ціннісного компонента* є емоційний інтелект та професійні цінності, які слугують ядром професійної перспективи особистості. Емоційно-ціннісний компонент професійної перспективи англійських старшокласників відповідає за організацію їхньої життєдіяльності в професійному середовищі відповідно до нормативних вимог соціуму та системи цінностей на основі дії внутрішніх стимулів.

Компонент довільної спонуки досліджуваного педагогічного феномену представлений саморегуляцією, рефлексією та мотивацією. Слугуючи дієвим засобом самовиховання й самореалізації особистості, він забезпечує процесуальне посилення результатів когнітивного й емоційно-ціннісного компонентів та сприяє їх подальшій практичній реалізації у побудові професійного майбутнього.

Основу *діялісного компонента* професійної перспективи англійських старшокласників складають необхідні для успішного життя загалом та ефективною професійної діяльності зокрема гнучкі вміння, а також пов'язані з обраним фахом професійні вміння.

Проведений теоретичний пошук сутності поняття «професійна перспектива особистості» з позицій британських дослідників освіти (Е. Барнс, К. Бейкер, Б. Бессот, І. Бонівелл, Р. Брукс, С. Гарріс, Т. Гулі, Е. Годжсон, Дж. Еванс, А. Едвардс, З. Клейз, Д. Маккей, Г. Рейнольдс, К. Спаурз, Д. Фрост) та осмислення його компонентного складу дали можливість уточнити аналізоване поняття: *професійна перспектива англійського старшокласника* – динамічне інтегративне утворення особистості, що виявляється в прогнозуванні можливих шляхів реалізації творчого й інтелектуального потенціалів у майбутній професійній діяльності на основі засвоєння комплексу загальноосвітніх і професійних знань, формування гнучких умінь для різних сфер життєдіяльності та професійних умінь з певного фаху, а також досягнення ціннісного сенсу майбутньої професії.

У другому розділі – *«Міські технологічні коледжі Англії як осередки розвитку професійної перспективи старшокласників»* – розглянуто державні законодавчі акти та шкільні нормативні документи щодо діяльності міських технологічних коледжів Англії; схарактеризовано засади функціонування мережі англійських міських технологічних коледжів у системі середньої освіти Англії, які є осередками розвитку професійної перспективи старшокласників; окреслено організаційно-методичні особливості освітнього процесу в досліджуваних закладах середньої освіти щодо розвитку професійної перспективи старшокласників; узагальнено форми та методи, спрямовані на розвиток професійної перспективи англійських старшокласників.

Освітньо-нормативні документи, ухвалені британським урядом за останні 15 років (Закон «Про освіту та навички» 2008 р. (Education and Skills Act 2008), Закон «Про створення академій» 2010 р. (Academies Act 2010), Закон «Про освіту» 2011 р. (Education Act 2011), Упорядкована рамка кваліфікацій 2015 р. (Regulated Qualifications Framework 2015), освітні стратегії «Стратегія покращення професійно орієнтованого навчання: максимальний розвиток навичок і талантів кожного» (Careers strategy: making the most of everyone's skills and talents 2017), «Віра в майбутнє кожної дитини» (Believing in Every Child's Future 2018–2022)) свідчать про постійну увагу держави до питань професійно орієнтованого навчання школярів, а також про розподіл відповідальності за їхню реалізацію між закладами освіти, місцевими органами самоврядування, громадськими й бізнесовими організаціями, промисловими підприємствами та закладами культури.

З'ясовано, що передумовою створення міських технологічних коледжів Англії стало прийняття Закону «Про освітню реформу» 1988 р. (Education Reform Act 1988). У результаті розпочатого у 2003 р. процесу модернізації англійських міських технологічних коледжів більшість цих спеціалізованих закладів середньої освіти набули статусу академій (англ. academy – старша школа з поглибленим вивченням певних дисциплін).

Ключовою метою створення в Англії закладів спеціалізованої середньої освіти нового типу, міських технологічних коледжів, стала нагальна потреба у покращенні освітнього середовища в містах країни та забезпеченні сприятливих

умов для кваліфікованої підготовки спеціалістів з розвинутою професійною перспективою для певних сфер економіки того чи іншого регіону.

Шляхом аналізу курикулумів 10 міських технологічних коледжів Англії (Кінгзгертського міського технологічного коледжу (Kingshurst City Technology College), міського технологічного коледжу імені сера Джаноглі (Djanogly City Technology College), міського технологічного коледжу імені Макміллана (Macmillan City Technology College), міського технологічного коледжу імені Еммануеля (Emmanuel City Technology College), міського технологічного коледжу імені лорда Гарріса (Harris City Technology College), міського технологічного коледжу імені Бейкона (Bacon's City Technology College), міського технологічного коледжу імені Аска в Гетчемі (Aske's Hatcham City Technology College), міського технологічного коледжу імені Брука та Вестона (Brooke Weston City Technology College), міського технологічного коледжу імені Ашкрофта (Ashcroft City Technology College), міського технологічного коледжу імені Томаса Телфорда (Thomas Telford City Technology College)) встановлено, що навчальне навантаження старшокласників у досліджуваних закладах середньої освіти характеризується збалансованим вивченням загальноосвітніх та професійно орієнтованих предметів, забезпечуючи ефективний розвиток професійної перспективи старшокласників.

Міські технологічні коледжі Англії охоплюють 11 напрямів спеціалізації: бізнесовий (Business), гуманітарний (Humanities), дизайнерський (Design), інженерний (Engineering), комп'ютерний (Computing), математичний (Maths), медійний (Media), мистецький (Arts), природничий (Science), спортивний (Sport), технологічний (Technology), надаючи старшокласникам великі можливості щодо професійного вдосконалення в тій чи іншій сфері. Досліджувані заклади середньої освіти пропонують учням старших класів вивчати від одного до трьох професійно орієнтованих предметів відповідно до їхніх навчальних досягнень й особистісних характеристик та забезпечують отримання затверджених кваліфікаційних дипломів по завершенні навчання.

Незалежно від напрямку спеціалізації в міських технологічних коледжах Англії викладають обов'язкові загальноосвітні: 1) ключові предмети (Core Subjects): англійська мова та література (English); математика (Mathematics); природничі науки (Science) – хімія, фізика, біологія; 2) базові предмети (Foundation Subjects): громадянство (Citizenship); інформаційні технології та основи програмування (Computing); фізичне виховання (Physical Education); релігієзнавство (Religious Education); взаємовідносини і статеve виховання (Sex and Relationships Education); основи здоров'я, особистісне, соціальне та економічне навчання і виховання (Personal, Social, Health and Economic Education). На вибір старшокласникам пропонують такі предмети (Optional Subjects): географія (Geography); історія (History); сучасні іноземні мови (Modern Foreign Languages); дизайн та технології (Design and Technology); музика (Music); мистецтво та дизайн (Art and Design).

Установлено, що освітній процес у міських технологічних коледжах Англії спрямовано на розвиток професійної перспективи старшокласників шляхом: введення професійно орієнтованої диференціації на основі здобуття єдиної

загальної середньої освіти; супроводу кожного учня високоякісним профорієнтаційним консультуванням з урахуванням його індивідуальних потреб і нахилів у виборі майбутньої професії; безпосереднього ознайомлення зі світом професій та регіональними і державними потребами в тій чи іншій спеціальності із залучення до освітнього процесу представників найрізноманітніших спеціальностей; міждисциплінарного інтегрування предметів загальноосвітнього та професійно орієнтованого циклів з урахуванням семи крос-дисциплінарних сфер (ідентичність і культурне різноманіття; здоровий спосіб життя; участь у житті громади; підприємництво; глобальний вимір життя та сталий розвиток; технології та медіа; креативність і критичне мислення); активної співпраці з батьками, бізнесовими і громадськими організаціями, промисловими підприємствами й закладами культури.

Окремо окреслено особливості освітнього потенціалу предметів «Громадянознавство» (Citizenship), «Дизайн та технології» (Design and Technology), «Бізнес» (Business) щодо розвитку професійної перспективи англійських старшокласників.

З'ясовано, що поширеними *формами* шкільної та позашкільної діяльності в міських технологічних коледжах Англії є: уроки на виробництві (work-based lessons); тьюториали (tutorials); виробничі екскурсії (curriculum-linked workplace / enterprise visits); виробничі дні (enterprise days); дискусійні клуби / професійно орієнтовані бесіди (discussion clubs / career talks); конференції у сфері побудови професійного майбутнього (career conferences); майстер-класи з основ певних професій (career workshops); навчальна виробнича практика (work-related training); професійно орієнтовані форуми з організаціями-партнерами (partnership forums); ярмарки професій (career fairs).

Провідними у практичній реалізації розвитку професійної перспективи учнів старших класів у міських технологічних коледжах Англії виступають такі *методи*: метод спостереження на робочому місці (job shadowing); метод профорієнтаційного тестування й оцінювання (career tests and assessment), зокрема інтерактивний метод тестування (Careerometre); метод проєктів (projects); метод професійного портфоліо (career portfolio); метод рольової (та ділової) гри (role plays / business games); метод синдикату (syndicate method); метод тренінгу з професійного розвитку (career training), наприклад, тренінг з влаштування на роботу (mock interviews).

У третьому розділі – «Перспективи застосування в Україні англійського досвіду з розвитку професійної перспективи старшокласників» – висвітлено стан розробленості аналізованої проблеми в Україні; подано порівняльний аналіз проблеми розвитку професійної перспективи учнів старших класів Англії й України; розроблено рекомендації щодо використання конструктивних ідей англійського досвіду з розвитку професійної перспективи старшокласників в українському освітньому середовищі.

З'ясовано, що проблема розвитку професійної перспективи старшокласників у вітчизняній педагогічній науці є малодослідженою. Українські дослідники (Є. Головаха, Н. Лук'яненко, Т. Попова, Т. Титаренко, Л. Годорів, Г. Філоненко, Л. Яворовська, М. Янцур) певною мірою висвітлюють професійну перспективу

як невід'ємний складник життєвої перспективи майбутнього спеціаліста, не деталізуючи зміст і структуру цього педагогічного феномену.

Здійснено порівняльний аналіз проблеми розвитку професійної перспективи старшокласників в Англії й Україні на основі теоретичного вивчення науково-педагогічних джерел за темою дослідження та емпіричних даних. Критеріями педагогічного порівняння обрано: 1) тлумачення поняття «професійна перспектива» англійськими й вітчизняними вченими; 2) організаційно-методичне забезпечення розвитку професійної перспективи старшокласників у освітньому процесі закладів середньої освіти в Англії й Україні.

Відповідно до *першого критерію порівняння*, у процесі теоретичного аналізу праць англійських й українських учених щодо тлумачення досліджуваного поняття, встановлено, що в Англії й Україні схожі аспекти в трактуванні професійної перспективи старшокласників стосуються звернення до таких характеристик особистості, як активне конструювання образу власного професійного майбутнього та планування алгоритму його втілення. В англомовній науково-педагогічній літературі (У. Бік, Л. Бойд, Дж. Гіглі, Ф. Зімбардо, С. Клайнберг, Т. Пітсма, М. Столарські, Н. Фелейн) професійну перспективу особистості тлумачать на основі поняття «часова перспектива», яке нерідко перетинається з більш поширеним українським поняттям «життєва перспектива» (А. Василюк, О. Гріньова, І. Гуляс, О. Дмитрук, І. Корчікова, А. Левенець, О. Ненчук, І. Муханова, М. Рева, М. Тарань, Л. Тодорів, Р. Хавула).

Розбіжності визначаються малорозробленістю аналізованого поняття та відсутністю напрацювань щодо його змістового наповнення в українських психолого-педагогічних джерелах на протипагу англійським.

За *другим критерієм порівняння* щодо організаційно-методичного забезпечення розвитку професійної перспективи старшокласників у освітньому процесі закладів середньої освіти обох країн встановлено, що в Англії керуються розробленими ефективними стратегіями професійно орієнтованого навчання, що передусім позитивно впливає на процес розвитку професійної перспективи старшокласників шляхом: налагодження тісної співпраці з працедавцями; залучення до освітнього процесу представників різних спеціальностей; запровадження на регулярній основі уроків на місцевих підприємствах; забезпечення сучасних міжнародних підходів до профорієнтаційного консультування; використання сучасних онлайн-ресурсів та цифрових технологій для вдосконалення процесу професійної освіти тощо.

Практика реалізації професійно орієнтованого навчання старшокласників в українських закладах середньої освіти все ще поступається англійській в інноваційності й гнучкості, дидактичному та матеріально-технічному забезпеченні. Хоча у вітчизняному освітньому середовищі відбуваються певні позитивні зрушення в напрямі досліджуваної проблематики, про що свідчить функціонування альтернативних шкіл в Україні: ліцей «Гранд» (Київ), всеукраїнська мережа закладів середньої освіти «ThinkGlobal» (Мислимо глобально), політехнічний ліцей Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (Київ), технологічний ліцей «Ліко» (Київ).

Визначено перспективні напрями використання прогресивних надбань англійського освітянського досвіду в Україні та розроблено рекомендації щодо творчого використання їх в умовах модернізації й реформування загальної середньої освіти України на державному, інституційному та індивідуальному рівнях.

На державному рівні в контексті реформування вітчизняної профільної середньої освіти доцільно:

- розробити загальнонаціональну програму безперервного професійного розвитку;

- розробити програму професійно орієнтованого навчання в закладах загальної середньої освіти й запровадити кваліфікаційні дипломи для старшокласників;

- переорієнтувати зміст, форми та методи профільної середньої освіти з огляду на практичне використання базових і професійних знань, формування гнучких умінь, визначення професійних цінностей;

- збільшити кількість та покращити якість онлайн-ресурсів у відкритому доступі для підвищення інтересу й рівня залученості старшокласників до виконання творчих та пошуково-дослідницьких завдань професійно орієнтованого характеру;

- розробити мобільні додатки, наприклад My Career (Моя кар'єра), які дають учням змогу самостійно проходити онлайн-тестування й опитування з метою визначення власних здібностей та схильностей задля правильного вибору сфери професійної діяльності та ефективного планування професійного майбутнього;

- удосконалити підготовку педагогічних працівників вітчизняних закладів загальної середньої освіти з урахуванням зарубіжного досвіду, англійського зокрема, щодо використання інноваційних форм та методів навчання й виховання майбутніх спеціалістів;

- запровадити викладання профільних предметів іноземною мовою;

- залучити промислові підприємства, бізнесові структури та громадські організації до співпраці із закладами загальної середньої освіти на регулярній основі (наприклад, під час проведення учнівських конференцій професійно орієнтованого характеру та ярмарків професій);

- укласти загальнонаціональну базу працедавців – організацій різних галузей економіки, готових працевлаштовувати молодих спеціалістів.

На рівні закладів загальної середньої освіти рекомендовано:

- розширити діапазон профільних навчальних дисциплін для учнів старших класів за рахунок зменшення обов'язкового навчального навантаження із загальноосвітніх дисциплін;

- збільшити кількість годин на обов'язково-вибіркові предмети «Технології» та «Інформатика»;

- залучити до співпраці з питань планування професійного розвитку старшокласників фахівців центрів зайнятості;

- укласти й розповсюдити каталоги освітніх послуг, які надають заклади загальної середньої освіти відповідно до їхніх профілів;
- переорієнтувати викладання профільних дисциплін з переважно пізнавальної площини у практично-діяльнісну шляхом залучення учнівської молоді до виконання різноманітних проектів;
- урізноманітнити форми та методи, спрямовані на розвиток професійної перспективи англійських старшокласників;
- запровадити опанування основ позитивної психології у шкільні роки та започаткувати «уроки щастя» – щотижневі заняття, де учні ознайомлюються з основними чинниками впливу на психологічне благополуччя й опановують практики примноження відчуття щастя;
- розширити застосування міжпредметних зв'язків, упроваджуючи в освітній процес комплексні програми й інтегровані предмети, поєднуючи знання з точних наук із практичною діяльністю та творчим самовираженням учнів;
- залучити батьків до активної співпраці із закладами загальної середньої освіти й передбачити для них спеціальні консультації з питань успішності побудови професійного майбутнього старшокласників;
- запровадити на регулярній основі навчальну практику на місцевих підприємствах, в установах чи організаціях з метою опанування основ певної професії, виховання професійних цінностей та підвищення мотивації до успішного професійного й особистісного розвитку;
- залучити потенційних працедавців, а також представників різних професій до участі в плануванні й реалізації освітнього процесу (позаурочних та позашкільних заходів профорієнтаційного характеру) на регулярній основі.

На індивідуальному рівні доцільно:

- складати план побудови професійного майбутнього та проводити постійний моніторинг власних навчальних та професійних досягнень;
- вести професійне портфоліо на регулярній основі;
- брати активну участь у житті школи та громади (через волонтерство спробувати якомога більше професій, аби усвідомити власні професійні цінності), що допоможе набути якомога більше гнучких умінь й розвинути емоційний інтелект;
- формувати позитивне ставлення до власних помилок та невдалого досвіду як невід'ємного складника побудови успішного професійного майбутнього.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження теоретичних засад й організаційно-методичних особливостей розвитку професійної перспективи старшокласників міських технологічних коледжів Англії засвідчили досягнення мети та розв'язання поставлених завдань і дали підстави для формулювання таких *висновків*:

1. Досліджено та узагальнено психолого-педагогічне підґрунтя проблеми розвитку професійної перспективи англійських старшокласників, яке складалося

концепція часової перспективи; концепція професійного благополуччя; концепція взаємозв'язку професійного навчання й особистісного розвитку; положення провідних західних профорієнтаційних теорій ХХ століття (теорії вибору професії за Ф. Парсонсом, теорії психологічних типів особистості у професійному середовищі за Дж. Голландом, теорії професійного розвитку та професійного вибору за Д. Супером).

2. Виокремлено та схарактеризовано структурні компоненти професійної перспективи англійських старшокласників: *когнітивний* (містить комплекс загальноосвітніх знань у гуманітарній, природничій, математичній, інформаційно-технологічній і мистецькій сферах; професійні знання відповідно до обраного напрямку спеціалізації; низку функціональних грамотностей (математичної, цифрової та грамотності володіння англійською мовою), що забезпечує дієвість практичного використання здобутих знань у процесі побудови професійного майбутнього); *емоційно-ціннісний* (включає емоційний інтелект та професійні цінності, відповідає за організацію їхньої життєдіяльності в професійному середовищі відповідно до нормативних вимог соціуму та системи цінностей на основі дії внутрішніх стимулів); *довільної спонуки* (представлений саморегуляцією, рефлексією і мотивацією, слугує дієвим засобом самовиховання й самореалізації особистості, забезпечує процесуальне посилення результатів когнітивного й емоційно-ціннісного компонентів та сприяє їх подальшій практичній реалізації у побудові професійного майбутнього) та *діяльнісний* (складають необхідні для успішного життя загалом та ефективно професійної діяльності зокрема гнучкі вміння, а також пов'язані з обраним фахом професійні вміння).

Уточнено сутність досліджуваного поняття: професійна перспектива англійського старшокласника – динамічне інтегративне утворення особистості, що виявляється в прогнозуванні можливих шляхів реалізації творчого й інтелектуального потенціалів у майбутній професійній діяльності на основі засвоєння комплексу загальноосвітніх і професійних знань, формування гнучких умінь для різних сфер життєдіяльності та професійних умінь з певного фаху, а також осягнення ціннісного сенсу майбутньої професії.

3. Розкрито організаційно-методичні особливості освітнього процесу в міських технологічних коледжах Англії щодо розвитку професійної перспективи старшокласників: уведення професійно орієнтованої диференціації на основі здобуття єдиної загальної середньої освіти; супровід кожного учня високоякісним профорієнтаційним консультуванням з урахуванням його індивідуальних потреб і нахилів у виборі майбутньої професії; безпосереднє ознайомлення зі світом професій та регіональними й державними потребами в тій чи іншій спеціальності із залучення до освітнього процесу представників різних спеціальностей; міждисциплінарне інтегрування предметів загальноосвітнього та професійно орієнтованого циклів; активна співпраця з батьками, бізнесовими й громадськими організаціями, промисловими підприємствами й закладами культури.

Узагальнено *форми* (уроки на виробництві, тьюторіали, виробничі екскурсії, виробничі дні, професійно орієнтовані бесіди тощо) та *методи* (метод

спостереження на робочому місці, метод профорієнтаційного тестування й оцінювання, метод проектів, метод професійного портфоліо тощо), спрямовані на розвиток професійної перспективи англійських старшокласників.

4. На основі порівняльного аналізу проблеми розвитку професійної перспективи старшокласників в Англії й Україні розроблено рекомендації щодо використання конструктивних ідей англійського досвіду в українському освітньому середовищі на державному, інституційному та індивідуальному рівнях.

Проведене дослідження не вичерпує зазначеної проблематики і передбачає науковий пошук невирішених проблем, пов'язаних із подальшим вивченням особливостей процесу розвитку професійної перспективи старшокласників у позакласній діяльності закладів середньої освіти Англії. Також до перспективних напрямів подальшого дослідження може бути віднесено проблеми розвитку професійної перспективи студентської молоді в умовах закладів вищої освіти Англії.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях

(у тому числі ті, які індексуються в науково-метричних базах)

1. Вороніна, Г. Р. (2015а). Перспективи реалізації профільного навчання в міських технологічних коледжах Англії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 6(50), 389–396.

2. Вороніна, Г. Р. (2015b). Технологічні коледжі в системі освіти Британії. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди»: Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору (Т. IX (60))*, 35(1), 47–53.

3. Voronina, H. (2015). Career learning and development in City Technology Colleges of England. *Advanced Education*, 4, 8–12.

4. Вороніна, Г. Р. (2016). Стан розробленості проблеми розвитку професійної перспективи старшокласників у зарубіжній педагогічній теорії. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді (Кн. 1)*, 20, 90–98.

5. Вороніна, Г. Р. (2017а). Компаративний аналіз підходів вітчизняних та зарубіжних науковців до визначення поняття «професійна перспектива». *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди»: Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору (Т. VI (74))*, 37, 144–151.

6. Вороніна, Г. Р. (2017b). Поняття «професійна перспектива старшокласників»: досвід Англії. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді (Т. 1)*, 21, 134–144.

7. Вороніна, Г. Р. (2018а). Розвиток професійної перспективи старшокласників у шкільній і позаурочній діяльності: міські технологічні школи

Англиї. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету: Педагогічні науки*, 82(1), 60–64.

8. Вороніна, Г. Р., Ямшинська, Н. В. (2018b). Міждисциплінарні зв'язки як фактор формування професійної компетентності майбутніх спеціалістів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова: Педагогічні науки: реалії та перспективи*, 61(5), 40–44.

9. Вороніна, Г. Р. (2018c). Поняття «професійні цінності старшокласників» у працях англійських та українських освітян. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*, 22, 41–49.

Статті у зарубіжних наукових виданнях

10. Voronina, H. (2017). Student Career Perspective: Theoretical and Practical Background. *Discourses on Culture*, 7, 261–272.

11. Voronina, H. (2018). Career Perspective of High School Students: Study of English Experience for Implementation in Ukraine. *PEOPLE: International Journal of Social Sciences*, 4(2), 67–74.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

12. Вороніна, Г. Р. (2015a). До питання профільного навчання в технологічних коледжах Англії. *Новітні освітні технології в контексті євроінтеграції: матеріали X міжнародної науково-практичної конференції*, Київ, 14 січня. 2015. (с. 30–32). Київ: НТУУ «КПІ».

13. Вороніна, Г. Р. (2015b). Сучасні підходи до організації профільної освіти у Британії. *Формула компетентності перекладача: матеріали VI міжнародної науково-методичної конференції*, Київ, 25 березня. 2015. (с. 52–54). Київ: НТУУ «КПІ».

14. Вороніна, Г. Р. (2015c). До питання формування професійної перспективи. *Сучасні тенденції викладання іноземної мови професійного спрямування у вищій школі: матеріали XI міжнародної науково-практичної конференції*, Київ, 29 квітня. 2015. (с. 26–28). Київ: НТУУ «КПІ».

15. Вороніна, Г. Р. (2015d). Профільне навчання в школах Англії. *Сучасна іншомовна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи: матеріали II міжнародної науково-практичної конференції*, Умань, 2 листопада. 2015. (с. 46–48). Умань: УДПУ ім. П. Тичини.

16. Voronina, H. (2015). Modern Approach to Vocational Education in England. *Naukowa przestrzen Europy – 2015: Materialy XI Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji: Pedagogiczne nauki*, Przemysl (Poland), 7–15 kwietnia. 2015. (Vol. 14, pp. 52–54).

17. Вороніна, Г. Р. (2016a). Проблеми формування професійної перспективи. *Новітні освітні технології: міжнародний досвід: матеріали XI міжнародної науково-практичної конференції*, Київ, 21 січня. 2016. (с. 22–24). Київ: НТУУ «КПІ».

18. Вороніна, Г. Р. (2016b). Інноваційні тенденції в професійній освіті Англії. *Сучасні підходи та інноваційні тенденції у викладанні іноземних мов*

матеріали XI міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 24 березня, 2016. (с. 30–32). НТУУ «КПІ».

19. Вороніна, Г. Р. (2016с). Організація професійно-орієнтованої підготовки учнівської молоді в Англії. *Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації: матеріали II всеукраїнської науково-практичної конференції*, Дніпро, 28–29 жовтня. 2016. (с. 34–35). Дніпро: Роял Принт.

20. Вороніна, Г. Р. (2016d). Сучасні аспекти громадянського виховання старшокласників в Англії. *Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка: матеріали III міжнародної науково-практичної конференції*, Суми, 8 грудня. 2016. (с. 19–21). Суми: ФОП Цьома С.П.

21. Вороніна, Г. Р. (2017а). Освітні ініціативи в англійських школах: професійно орієнтоване навчання. *Інформаційний, науково-методичний журнал «Освіта Сумщини»*, Суми, 2017. (2(34), с. 62–64). Суми: СОШПО.

22. Вороніна, Г. Р. (2017b). Пріоритетні напрями професійної підготовки в сучасних англійських школах. *Педагогіка і психологія: сучасні методики та інновації, досвід практичного застосування: матеріали II міжнародної науково-практичної конференції*, Одеса, 17–18 березня. 2017. (с. 58–60). Одеса: Інститут інноваційної освіти.

23. Вороніна, Г. Р. (2017с). Психолого-педагогічні особливості підготовки майбутніх фахівців: англійський досвід. *Соціально-економічні та гуманітарні аспекти світових інноваційних трансформацій: матеріали II міжнародної науково-практичної конференції*, Київ, 26–28 квітня. 2017. (Т. 2, с. 12–14). Київ–Суми.

24. Вороніна, Г. Р. (2017d). Психолого-педагогічні аспекти підготовки учнівської молоді в Англії до працевлаштування. *Трансформації в українській освіті і наукових дослідженнях: світовий контекст: матеріали I міжнародної наукової конференції*, Умань, 25–26 травня. 2017. (Ч. 1, с. 62–64). Умань: Візаві.

25. Вороніна, Г. Р. (2017е). Сучасні тенденції профорієнтованого навчання учнівської молоді в Англії. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2017: матеріали I міжнародної конференції*, Київ, 15–16 червня. 2017. (с. 35–36). Київ: Педагогічна думка.

26. Вороніна, Г. Р. (2017f). Актуальні аспекти професійно орієнтованого навчання старшокласників Англії. В І. Д. Бех, Ж. В. Петрочко (Ред.), *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звітної науково-практичної конференції Інституту проблем виховання НАПН України*, Київ, 06 квітня. 2017. (Вип. 5, с. 51–55). Івано-Франківськ: НАІР.

27. Вороніна, Г. Р. (2017g). Передумови побудови успішної кар'єри. *Становлення молодого фахівця: сучасні тенденції: матеріали V міжнародної науково-практичної конференції*, Вінниця, 30 жовтня. 2017. (с. 18–21). Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД».

28. Вороніна, Г. Р. (2017h). Новітні підходи до профорієнтованого навчання: англійський досвід. *Нові концепції викладання у світлі інноваційних досягнень європейської дидактики вищої школи: матеріали міжнародної науково-методичної конференції*, Київ, 30–31 жовтня. 2017. (с. 214–215). Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова.

29. Вороніна, Г. Р. (2017i). Особливості професійного становлення майбутніх фахівців у школах Англії. *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи: матеріали V міжнародної науково-практичної конференції*, Хмельницький, 9–10 листопада. 2017 р. (с. 177–178). Хмельницький: ХНУ.

30. Вороніна, Г. Р. (2017j). Особливості викладання технічних дисциплін в англійських школах. В А. Г. Гудманян, О. В. Ковтун (Ред.), *Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура: збірник наукових праць*, Київ, 24–25 листопада. 2017. (с. 85–87). Київ: НАУ.

31. Вороніна, Г. Р. (2017k). Освітні інновації в професійній підготовці учнівської молоді в Англії. *Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка*, Суми, 7 грудня. 2017. (Ч. 1, с. 13–18). Суми: ФОП Цьома С.П.

32. Вороніна, Г. Р. (2018a). *Careers Education Challenges. Мовна освіта фахівця: сучасні виклики та тренди: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю)*, Харків, 17 січня. 2018. (с. 12–13). Харків: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого.

33. Вороніна, Г. Р. (2018b). Сучасні тенденції реорганізації профільної освіти. *Методичний потенціал, тренди та формати трансформації Європейських освітніх систем: матеріали міжнародної науково-методичної конференції*, Харків, 20–21 лютого. 2018. (с. 180–181). Харків: ХНУБА.

34. Вороніна, Г. Р. (2018c). Особливості підготовки старшокласників до професійної діяльності в англійських школах. *Modernization of Educational Systems: World Trends and National Peculiarities: Materials of international scientific and practical conference*, Kaunas (Lithuania), 23 February. 2018. (pp. 57–59). Kaunas: Baltija Publishing.

35. Вороніна, Г. Р. (2018d). Професійні цінності у процесі конструювання життя сучасного фахівця. *Мови професійної комунікації: лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний, перекладознавчий та методичний аспекти: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, Київ, 28 лютого. 2018. (с. 63–64). Київ: Політехніка.

36. Вороніна, Г. Р. (2018e). Перспективи впровадження професійної освіти у старшій школі. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта: трансформації та інновації в освіті у глобалізованому світі: матеріали II міжнародної науково-практичної конференції*, Київ, 7–8 червня. 2018. (с. 74–76). Київ-Дрогобич: Трек-ЛТД.

37. Вороніна, Г. Р. (2018f). Спрямованість освітнього процесу в міських технологічних коледжах Англії на розвиток професійної перспективи старшокласників. В І. Д. Бех, Р. В. Малиношевський (Ред.), *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звітної науково-практичної конференції Інституту проблем виховання НАПН України*, Київ, 18 квітня. 2018. (Вип. 6, с. 63–66). Івано-Франківськ: НАІР.

38. Вороніна, Г. Р. (2018g). Сучасні тенденції розвитку професійно орієнтованих умінь і навичок англійських старшокласників. В І. Д. Бех, О. М. Докукіна, Р. В. Малиношевський (Ред.), *Особистість у просторі виховних*

інновацій: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 19 жовтня. 2018. (с. 68–73). Івано-Франківськ: НАІР.

39. Voronina, H. (2018). Career Perspective of High School Students: Study of English Experience for Implementation in Ukraine. *Materials of 4th International Conference on Teaching, Education & Learning*, London (United Kingdom), 11–12 April. 2018. (p. 21). London: Teaching and Education Research Association.

40. Вороніна, Г. Р. (2019а). Міські технологічні коледжі Англії як осередки партнерства в освіті. *Психологія та педагогіка: необхідність впливу науки на розвиток практики в Україні: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, Львів, 22–23 лютого. 2019. (Ч. 2, с. 29–31). Львів: Львівська педагогічна спільнота.

41. Вороніна, Г. Р. (2019b). Державні ініціативи у шкільній освіті Англії. В І. Д. Бех, Р. В. Малиношевський (Ред.), *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звітної науково-практичної конференції Інституту проблем виховання НАПН України*, Київ, 22 квітня. 2019. (Вип. 7, с. 45–49). Івано-Франківськ: НАІР.

42. Voronina, H. R. (2019). Innovations in Careers Education at High School in England. *Актуальні питання сучасних педагогічних та психологічних наук: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, Одеса, 15–16 лютого. 2019. (Ч. 1, с. 99–101). Одеса: Південна фундація педагогіка.

АНОТАЦІЇ

Вороніна Г. Р. Розвиток професійної перспективи старшокласників міських технологічних коледжів Англії. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання. – Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України, Київ, 2019.

Дисертацію присвячено актуальній проблемі розвитку професійної перспективи старшокласників в освітньому процесі міських технологічних коледжів Англії.

Шляхом теоретичного аналізу узагальнено психолого-педагогічне підґрунтя проблеми розвитку професійної перспективи англійських старшокласників; розглянуто сутність понять, якими послуговуються британські фахівці у сфері розвитку професійної перспективи старшокласників: «перспектива», «часова перспектива», «професійно орієнтоване навчання». Виокремлено й схарактеризовано структурні компоненти професійної перспективи англійських старшокласників (когнітивний, емоційно-ціннісний, довільної спонуки, діяльнісний); уточнено сутність поняття «професійна перспектива англійського старшокласника».

Розкрито організаційно-методичні особливості освітнього процесу у міських технологічних коледжах Англії щодо розвитку професійної перспективи старшокласників; узагальнено форми та методи, спрямовані на розвиток професійної перспективи старшокласників у досліджуваних англійських

зкладах середньої освіти.

На основі порівняльного аналізу проблеми розвитку професійної перспективи старшокласників в Англії та Україні розроблено рекомендації щодо використання конструктивних ідей англійського досвіду в українському освітньому середовищі.

Ключові слова: професійна перспектива, старшокласник, загальна середня освіта, міський технологічний коледж Англії, академія середньої освіти, курикулум, освітній процес, професійно орієнтоване навчання.

Воронина А. Р. Развитие профессиональной перспективы старшеклассников городских технологических колледжей Англии. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.07 – теория и методика воспитания. – Институт проблем воспитания Национальной академии педагогических наук Украины, Киев, 2019.

Диссертация посвящена актуальной проблеме развития профессиональной перспективы старшеклассников в образовательном процессе городских технологических колледжей Англии.

Путем теоретического анализа обобщены психолого-педагогические основы проблемы развития профессиональной перспективы английских старшеклассников; рассмотрена сущность понятий, которыми оперируют британские специалисты в сфере развития профессиональной перспективы старшеклассников: «перспектива», «временная перспектива», «профессионально ориентированное обучение». Выделены и охарактеризованы структурные компоненты профессиональной перспективы английских старшеклассников (когнитивный, эмоционально-ценностный, произвольного побуждения, деятельностный); уточнена сущность понятия «профессиональная перспектива английского старшеклассника».

Раскрыты организационно-методические особенности образовательного процесса в городских технологических колледжах Англии относительно развития профессиональной перспективы старшеклассников; определены формы и методы, направленные на развитие профессиональной перспективы старшеклассников исследуемых английских заведений среднего образования.

На основе сравнительного анализа проблемы развития профессиональной перспективы старшеклассников в Англии и Украине разработаны рекомендации по использованию конструктивных идей английского опыта в украинской образовательной среде.

Ключевые слова: профессиональная перспектива, старшеклассник, общее среднее образование, городской технологический колледж Англии, академия среднего образования, курикулум, образовательный процесс, профессионально ориентированное обучение.

Voronina H. R. Development of Career Perspective of High School Students in City Technology Colleges of England. – Qualifying Research Paper as Manuscript.

Thesis on gaining the academic degree of Candidate of Educational Sciences in speciality 13.00.07 – Theory and Methods of Education. – Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, 2019.

The thesis presents the original research on developing career perspective of high school students of the City Technology Colleges in England. Based on the concepts of time perspective and career well-being the scholarly background for the issue of career perspective is outlined. The impact of the latest foreign career learning and counselling theories on career perspective concept is specified.

The notions “perspective”, “time perspective”, “work-related learning” are characterized. Structural components of the career perspective of the English high school students (cognitive, emotional and values, voluntary prompt, activity) are determined. The cognitive component of career perspective of English high school students involves a complex of basic knowledge in humanities, technology, natural sciences, and arts; literacy, numeracy, and digital literacy as well as work-related knowledge in the sphere of the chosen specialization. The substructural elements of the emotional and values component are as follows: emotional intelligence and career values that serve as the core of high school students’ career perspective that directs adolescents’ life and work-related activities. The voluntary prompt component embraces self-regulation, reflection and motivation that provide reinforcement for self-education and self-realization both in future career and life design. The activity component of personal career perspective is represented by hard skills and soft skills vital for successful employment and further career development as well. The essence of the concept of “career perspective of an English high school student” is defined as the dynamic integrative individual formation that appears in predicting possible paths of fulfilling one’s own creative and intelligent potential though acquiring academic and work-related knowledge, developing hard and soft skills, understanding career value significance for future career development.

The state documents in the sphere of secondary education in England, vocational training in particular, the content and specifics of educational process in the City Technology Colleges of England with a view to developing career perspective of high school students are analyzed. The trends in the revision of educational standards in order to improve the system of secondary education in England by expanding the boundaries of vocational education are covered, and the preconditions for establishing an upgraded model of secondary education institution (the City Technology Colleges) are traced. The City Technology Colleges in England are secondary education institutions of a new type, the key role of which is to enhance educational environment in English cities and provide conditions for highly skilled training of future specialists in various fields of industry and technology. The process of the City Technology Colleges transformation into the City Academies and reasons for these changes in status are identified.

The organizational and methodological features of the educational process in the City Technology Colleges of England for developing high school students’ career perspective have been determined (a balanced combination of academic and specialized subjects; an individualized career learning and counselling for every student; direct links with local enterprises for work-based training and involving

employers in the educational process; interdisciplinary learning through curriculum; active cooperation with parents, business and non-governmental organizations, industrial enterprises and cultural institutions). The effective forms and methods for developing high school students' career perspective in the educational process of the City Technology Colleges are considered.

The results of the comparative analysis on the problem of career perspective development of high school students in England and Ukraine are presented and recommendations on the implementation of constructive ideas of the English experience in educational environment of Ukraine are provided. The research substantiates the feasibility of exploiting the theoretical and methodological foundations of work-related learning in the City Technology College of England with the aim of developing high school students' career perspective in the process of reforming the Ukrainian secondary education at large and adapting the Ukrainian schoolchildren to the modern career challenges in particular.

Keywords: career perspective, high school student, secondary education, city technology college of England, secondary academy, curriculum, educational process, work-related learning.

Підписано до друку 19.08.2019 р. Формат 60х90/16. Папір офс.
Друк офс. Автор. арк. 0,9. Тираж 100 екз. Замовл. №88.

Видавництво та друк - Інформаційно-видавничий центр УБЕНТЗ Товариства «Знання» України.
03680, м. Київ, вул. Велика Васильківська (Червоноармійська), 57/3, к. 314.

Тел. 287-41-45, 287-30-97. E-mail: znannya-real@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 217 від 11.10.2000 р.